Átláthatóság? Átláthatósági kötelezettség? Egy fogalom tartalmának ingadozásai az európai platformszabályozás területén

Hohmann Balázs[*] - Fábián Adrián[**] - Szőke Gergely László[***]

A tanulmány az átláthatóság fogalmának változó tartalmát vizsgálja az európai technológiai- és platformszabályozás metszetében. A fogalom alapvető elemei hasonlóak, a közjogi meghatározottságára visszavezethetőek, de a vizsgált jogalkotói megközelítések jelentősen eltérnek, ami jogalkalmazási problémákhoz vezethet. A fogalmi konvergencia elősegítheti a követelmények pontosabb értelmezését és a szabályozás koherenciáját. E tanulmánnyal tisztelgünk Torma András professzor úr munkássága előtt, amely az átláthatóság fogalmának szempontjából minden releváns szabályozási területet keretbe foglal.
Kulcsszavak: átláthatóság, platformszabályozás, technológiai jog, adatvédelem

Transparency? Transparency Obligations? On the Shifting Meaning of a Concept in the Field of European Platform Regulation
This study examines the shifting meaning of transparency within the intersection of European technology and platform regulation. While the concept's core elements are comparable and grounded in public-law traditions, the legislative approaches analysed diverge substantially, generating interpretative and enforcement challenges. Greater conceptual convergence could enhance the clarity of applicable requirements and the overall coherence of regulation. This article is dedicated to Professor András Torma, whose work frames all relevant regulatory domains from the perspective of transparency.
Keywords: transparency, platform regulation, technology law, data protection

https://doi.org/10.32980/MJSz.2026.2.105

Bevezetés

Az átláthatóság mára a személyes adatok védelmének, a mesterséges intelligencia és a platformszolgáltatások európai szabályozásának meghatározó

[*] Egyetemi adjunktus, Technológiai Jogi és Energiajogi Tanszék, Állam- és Jogtudományi Kar, Pécsi Tudományegyetem.
[**] Egyetemi tanár, Közigazgatási Jogi Tanszék, Állam- és Jogtudományi Kar, Pécsi Tudományegyetem.
[***] Tanszékvezető egyetemi docens, Technológiai Jogi és Energiajogi Tanszék, Állam- és Jogtudományi Kar, Pécsi Tudományegyetem.

sarokköve. E három terület nem csupán tematikus közelségük miatt került vizsgálatunk középpontjába: a pénzügyi és költségvetési transzparenciát leszámítva ezekben jelent meg a legkorábban és a legintenzívebben az a sokrétű, dinamikusan változó fogalomkészlet, amely az átláthatóság kortárs értelmezését alakítja. A közös jellemző, hogy mindhárom terület olyan – részben magánjogi szereplők által működtetett – technológiai rendszereket szabályoz, amelyek a társadalom egészére kiható döntéseket hoznak, vagy ezek alapjául szolgálnak. Ez a sajátosság felértékeli az átláthatóság garanciális szerepét, és egyúttal felerősíteti azokat a vitákat, amelyek az elv tartalmát, normativitását és követelményszintjeit igyekeznek tisztázni. Annak megértéséhez, hogy az átláthatóság miként vált e szabályozások egyik vezérelvévé, szükséges visszanyúlni a fogalom közjogi eredetéhez. A modern technológiai joganyag ugyanis továbbra is erősen támaszkodik azokra a történeti mintázatokra – az államhatalom ellenőrizhetősége, a döntések indokolhatósága, a nyilvánossághoz való hozzáférés követelménye –, amelyek a demokratikus államszervezés fejlődése során kristályosodtak ki. Csak e közjogi alapvetések ismeretében érthető meg, miért vált a technológiai környezetben is meghatározóvá az átláthatóság, és miért jelenik meg egyszerre elvárásként, alapelvként és szigorú, részletesen szabályozott jogi kötelezettségként. Az átláthatóság elvárása az uralkodáshoz, állami hatalomgyakorlás módjaihoz kapcsolódóan jelent meg először. Az átláthatóság előfutáraként a hozzá oly szorosan, sokszor már-már elválaszthatatlanul kapcsolódó elszámolthatóság gondolatkörének – amely fogalom az átláthatósághoz kapcsolódó követelmények érvényre juttatásáért viselt felelősségi oldalához kapcsolódik – előképével már a 13. századi Angliában is találkozhatunk: ilyen az 1215-ös *Magna Carta Libertatum*, amelyben Földnélküli János király volt kénytelen kiadni a rendi jogokat biztosító szabadságlevelet. E dokumentum egyik központi követelményének tekinthető az, hogy az angol uralkodó nem vezethet be új adókat a nemesség – későbbiekben: az összes érintett földbirtokos – megkérdezése nélkül,[1] azaz folyamatosan számadással tartozik számukra döntéseiről és azok megalapozásáról. Ugyanennek a követelménynek egy másik megjelenését láthatjuk a Luther Márton által 1517-ben közzétett wittenbergi 95 tétel között, amely szerint búcsúcédulák árusításával kapcsolatban, és általánosságban is az egyház elszámolni tartozik a hívei fele.[2]

A szűkebb fogalmi kör eredetileg az 1700-as évek vége körül merül fel, speciális kontextusban.[3] Egy Massachusetts–i szenátor, az Amerikai Egyesült Államok későbbi alelnöke, az újságok postai terjesztéséről szóló vitában az alábbi mondatot fogalmazta a kormányzat átláthatóságával kapcsolatban: "*However firmly liberty may be established in any country, it cannot long subsist if the channels of information be stopped.*"[4]

[1] Funnell, Warwick: The Reason Why: The English Constitution and the Latent Promise of Liberty in the History of Accounting, *Accounting, Business & Financial History,* 17 (2007) 2., 265–270. o. https://doi.org/10.1080/09585200701376618.

[2] McNally, Robert E.: The Ninety-Five Theses of Martin Luther: 1517–1967, *Theological Studies,* 28 (1967), 3., 439–480. o. https://doi.org/10.1177/004056396702800301.

[3] Handlin, Amy (szerk.): *Dirty Deals?: An Encyclopedia of Lobbying, Political Influence, and Corruption*, Santa Barbara, Bloomsbury Publishing USA, 2014, 125. o.

[4] Warner, Michael: *The Letters of the Republic: Publication and the Public Sphere in Eighteenth-Century*

A fogalom használata ebben a szerepkörben még nyilvánvalóan a formálódó amerikai demokrácia alapjainak letételét szolgálta, és erősen politikai színezetű definícióként, programként lehetett meghatározni, azonban jól kifejezte azt az irányultságot, hogy a modern állam csak akkor tekinthet magára átláthatóként, ha nyílt kapcsolatot épít fel a mindenkori politikai hatalmat legitimáló néppel, társadalommal, és folyamatos kommunikációval, elszámoltathatóság érvényre juttatásával biztosítja az állami működés betekinthetőségét.[5] Az átláthatóság a fentiekhez hasonlóan sokáig sokkal inkább politikai kiáltvány és elvárás volt, mintsem konkrét jogi tartalmat megtestesítő fogalom. Részletszabályokban, általános politikai megfogalmazásokban és értelmezésekben jelent meg a nyilvánosság gondolata.[6]

Az európai vonatkozásokat megfigyelve a fogalom és az állami működés átláthatóságának igénye szinte az amerikai fejleményekkel egyidőben kezdett megjelenni. Hollandiában már a 18. század közepén tettén érhető volt a problémakör.[7] Az 1750-es évek táján a szabad városok polgárai gyűléseket rendeztek, amelyek legfőbb témája az volt, hogy miként vehetnek részt a közérdekkel kapcsolatos ügyek vitájában,[8] amely végül oda vezetett, hogy forradalmi mozgalmak indultak be e témakörre építkezve,[9] lendületet adva az amerikai és francia forradalmi mozgalmaknak.

Az elképzelések végül megjelentek az Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozatában is,[10] a polgárok egyik jogaként a 14. cikk kimondja, hogy „*a közkiadások szükségességét, akár személyesen, akár képviselőiken keresztül megvizsgálják*", másrészt azzal is találkozunk e dokumentumban, hogy a „*társadalomnak joga van minden közalkalmazottat működéséről beszámoltatni*" (15. cikk), amelyek mind-mind az átláthatóság biztosításának egyik szegletét adták.

Először Svédországban alkottak jogszabályt a szűkebb témakörünket illetően. 1766-ban, a hivatalos iratok megismerhetőségének témakörében, a sajtószabadságra vonatkozó követelmények keretében. Az információszabadság, mint az átláthatóság egy központi, de mégsem teljes egészét jelentő elvárása az egyes jogrendszerekben az állam átláthatóságának bírósági úton is kikényszeríthető garanciájává inkább csak a XX. század második felében vált.

A második világháború körüli időkben, érthető okoknál fogva a téma érvényre

America, Cambridge, Harvard University Press, 2009. 128. o.

[5] Korff, Douwe – Wagner, Ben – Powles, Julia – Avila, Renata – Buermeyer, Ulf: *Boundaries of Law, Exploring Transparency, Accountability, and Oversight of Government Surveillance Regimes,* Cambridge, University of Cambridge Faculty of Law Research Paper, 2017, 5–10. o.

[6] Goodin, Robert - Bovens, Mark – Schillemans, Thomas: Public Accountability, in: *The Oxford Handbook of Public Accountability* (szerk.: Goodin, Robert – Bovens, Mark – Schillemans, Thomas), Oxford, Oxford University Press, 2014, 2–3. o.

[7] Meijer, Albert: Government Transparency in Historical Perspective: From the Ancient Regime to Open Data in the Netherlands, *International Journal of Public Administration,* 38 (2015) 3., 192–193. o. https://doi.org/10.1080/01900692.2014.934837.

[8] Pots, Roel: *Cultuur, Koningen en Democraten: Overheid en Cultuur in Nederland,* Nijmegen, SUN, 2000, 20-45. o.

[9] Van de Sande, Adje: Vaderland in Wording. Een Halve Eeuw Nederlandse Geschiedenis in Vogelvlucht, in: *Het Ontstaan van het Moderne Nederland: Staats- en Natievorming tussen 1780 en 1830* (szerk.: Fritschy, Wantje, Johan Gerhard Toebes), Nijmegen, SUN, 1996, 63–75. o.

[10] Az Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozata (1789).

juttatása, vizsgálata háttérbe szorult: egyes európai országok tekintetében ebben az időszakban bontakoztak ki a totalitárius diktatúrák rendszerei, amelynek egyik központi eleme az, hogy míg az állam átláthatatlan marad, nem enged betekintést saját folyamataiba, addig állampolgárait, azok magánszféráját is beleértve átláthatóvá igyekszik tenni (pl. titkosrendőrség, besúgóhálózat segítségével), annak érdekében, hogy a fennálló hatalmi berendezkedést fenn tudja tartani, illetve még inkább csökkenteni tudja a hatalmi decentrumok szerepét.[11] Az átláthatóság irányultságát tekintve ennek éppen az ellentettjét kívánja a modern államok szerepével kapcsolatban hangsúlyozni, az átlátható állam – átláthatatlan polgár gondolatkörén keresztül, amely érthető módon ebben a történeti időpillanatban nem éppen a legdivatosabb elvárások közé tartozott, de a háború után éppen ez a szembenállás okozta nagyszabású kiteljesedését, a *transparency and accountability* irányzat megjelenésével.[12]

Az irányzat miatt az átláthatósághoz kapcsolódó gondolatok új lendületet kaptak, és ebben az értelmezési keretben az állami tevékenység átláthatósága (kormányzati átláthatóság) mellett az e tevékenységben részt vevő személyek és a teljes államszervezet elszámoltathatósága is a vizsgálatok középpontjává vált.[13]

Az elszámoltathatóság politikai dimenzióján túl magától értetődően vonzotta magához a jogi felelősséget, azon belül is először a közjogi,[14] majd a magánjogi felelősségi alakzatok vizsgálatát.[15] Az elszámoltathatóság e koncepción belül, mint a társadalmi–politikai rendszer megfelelő, jogszerű és legitim működésének elengedhetetlen feltétele jelent meg.[16]. Végül a 21. század előtt közvetlenül kialakult *governance tanok* végérvényesen beemelték a közjogi gondolkodás középpontjába az átláthatósághoz kapcsolódó kérdéskört.[17] A *governance*-hez kapcsolódó gondolatok a hatékony, jó kormányzás témakörében vizsgálták az átláthatóság témáját és annak egyfajta szükségképpeni elemeként,[18] előfeltételeként tekintettek rá az egyes gondolkodók. Egyszerre közelítették e tekintetben a szervezeti

[11] De Hert, Parul – Gutwirth, Serge: Privacy, Data Protection and Law Enforcement. Opacity of the Individual and Transparency of Power, in: *Privacy and the Criminal Law* (szerk.: Claes, Erik – Antony, Duff – Gutwirth, Serge), Dordrecht, Springer, 2006, 61–104. o.

[12] Dubnick, Mel J.: Clarifying Accountability: An Ethical Theory Framework, in: *Public Sector Ethics: Finding and Implementing Values* (szerk.: Sampford, Charles – Preston, Noel), London, Routledge, 1998. 68–72. o.

[13] Christensen, Tom – Lægreid, Per: *The Ashgate Research Companion to New Public Management*, Burlington, Ashgate Publishing, 2011, 17-20. o.

[14] Bovens, Mark: Analysing and Assessing Accountability: A Conceptual Framework, *European Law Journal,* 13 (2007) 4., 447–468. o. https://doi.org/10.1111/j.1468-0386.2007.00378.x.

[15] Hackett, Ciara – Moffett, Luke: Mapping the Public/Private-Law Divide: A Hybrid Approach to Corporate Accountability, *International Journal of Law in Context,* 12 (2016) 3., 312–336. o. https://doi.org/10.1017/S1744552316000239.

[16] Mashaw, Jerry L.: Accountability and Institutional Design: Some Thoughts on the Grammar of Governance, in: *Public Accountability: Designs, Dilemmas and Experiences* (szerk.: Dowdle, Michael W.), Cambridge, Cambridge University Press, 2006, 120–150. o.

[17] Weiss, Thomas G.: Governance, Good Governance and Global Governance: Conceptual and Actual Challenges, *Third World Quarterly,* 21 (2000), 5., 795–800. o. https://doi.org/10.1080/713701075.

[18] Weiss, Friedl – Steiner, Silke: Transparency as an Element of Good Governance in the Practice of the EU and the WTO: Overview and Comparison, *Fordham International Law Journal,* 30 (2006), 5., 1545–1547. o.

átláthatóság egyes témaköreit,[19] illetve a kormányzásra vonatkozó elképzelések és jogi normák vonatkozásait.[20] Torma András professzor 2022-ben úgy ír az átláthatóságról, mint a közszféra, az államszervezet döntései felett értelmezett magas szintű (végső) kontroll.[21]

Így érhetünk el az átláthatóság fogalmának differenciálódásához, amelyek eltérő jelentéstartalommal ágyazódtak be az egyes jogterületekre, az összetett fogalom egy-egy vetületét érintve. Az átláthatóság kulcsfontosságú szerepe a jog különböző területein nem csupán a jogi normák és előírások megértését segíti, hanem a demokratikus intézményrendszer alapját is képezi. Az átláthatóság elősegíti a jogi normák és döntések legitimitását, növeli a társadalmi bizalmat, és lehetővé teszi az állampolgárok számára, hogy aktívan részt vegyenek a közéletben és a döntéshozatali folyamatokban.[22] A fogalom fokozatos kiterjesztésével már nem csak közpolitikai, közjogi vonatkozásokat kezdett el érinti az elvásárok köre, hanem a magánviszonyok egyes, közjog által is szabályozott területeire is behatolt. A politikai, általános közjogi vonatkozások alapján az átláthatósághoz kapcsolódó intézkedések biztosítják, hogy az állampolgárok és felhasználók érthető és hozzáférhető információkhoz jussanak a jogszabályok, szabályozások, az államszervezet és döntéshozatali folyamatok tekintetében.[23]

Az adatvédelmi jogban és platformszabályozásban már más szabályozási tárggyal találkozunk, a közjogi entitások mellett magánjogi szereplők is megjelennek – adatkezelőként, kapuőr szolgáltatóként, vagy az alapvető platformszolgáltatások nyújtójaként. Átláthatóságuk szabályozási igényét sok tekintetben az teremti meg, hogy az általuk nyújtott szolgáltatások hasonló vagy akár jelentősebb hatást gyakorolnak napjainkra az érintettekre és felhasználókra, mint egy közjogi reláció.[24] Piaci vagy érdekérvényesítő olyan erőssé válhat, amelyben minden más szereplőtől függetlenül is eljárhatnak, sokszor az állami működés során alapvető garanciák sem érvényesülnek.[25]

---

[19] Johnston, Michael: Good Governance: Rule of Law, Transparency, and Accountability, New York, United Nations Public Administration Network, 2016, 5–10. o.; Carolyn Ball: "What is Transparency?", *Public Integrity,* 11 (2009) 4., 293–308. o. https://doi.org/10.2753/PIN1099-9922110400.

[20] Keping, Yu: Governance and Good Governance: A New Framework for Political Analysis, *Fudan Journal of the Humanities and Social Sciences*, 11 (2018) 1., 1–8. o.

[21] Torma András: Public Administration Tasks and Reforms in Hungary: Responses to Challenges of the Information Society, *Curentul Juridic,* 91 (2022) 4., 42. o.

[22] Bovens: i.m. 460-465. o.

[23] Bertot, Carlo J. – Jaeger, Paul T. – Grimes, Justin T.: Promoting Transparency and Accountability Through ICTs, Social Media, and Collaborative e-Government, *Transforming Government: People, Process and Policy,* 6 (2012) 1., 78–85. o. https://doi.org/10.1108/17506161211214831.; Veale, Michael - Zuiderveen Borgesius, Frederik: Adtech and Real-Time Bidding under European Data Protection Law, *German Law Journal,* 23 (2022) 2., 226–256. o.

[24] Heimburg, Vincent – Wiesche, Manuel: Digital Platform Regulation: Opportunities for Information Systems Research, *Internet Research,* 33 (2023) 7., 72–85. o. https://doi.org/10.1108/INTR-05-2022-0321.

[25] Mak, Vanessa: The Platform Economy: Regulatory Instruments, in: *Legal Pluralism in European Contract Law* (szerk.: Mak, Vanessa), Oxford, Oxford Studies in European Law, 2020. Klein, Tamás: Platform Regulation and the Protection of Fundamental Rights, *Symbolon - Revista de Stiințe Teatrale,* 25 (2024), 2., 18–22. o.

1. Átláthatóság az adatvédelem európai jogában

Az európai adatvédelmi szabályozás területén a követelményrendszer egyik sarokpontja, kulcsfontosságú eleme az átláthatóság, amely alapelvként áthatja az európai adatvédelmi szabályozást, biztosítva, hogy az adatkezelési folyamatok az érintett kontrollja alatt tudjanak maradni és legyen elérhető és értelmezhető információ és érdekérvényesítési lehetőség akkor, ha az elv nem érvényesül az adatkezelés gyakorlatában.[26] Már az eredeti, német alkotmánybíróság által kialakított információs önrendelkezési jog értelmezése során is egyértelműnek látszott, hogy az átláthatóság e tekintetben garanciális szerepet tölt be,[27] biztosítva, hogy az érintett megértse az őt érintő adatkezelési folyamatra vonatkozó információkat, amelybe a kapcsolódó igényérvényesítési folyamatok is beletartoznak.

A GDPR ennek égisze alatt, újra adatkezelő központú szabályozást erősítve,[28] alapelvként és ebből kibontott részletes követelményként alkalmazza az átláthatóságot.[29] A fogalmi elemek lehatárolása szempontjából különös jelentősége van a 39. preambulumbekezdésnek, amely szerint

„átláthatóság elve megköveteli, hogy a személyes adatok kezelésével összefüggő tájékoztatás, illetve kommunikáció könnyen hozzáférhető és közérthető legyen, valamint, hogy azt világosan és egyszerű nyelvezettel fogalmazzák meg. Ez az elv vonatkozik különösen az érintetteknek az adatkezelő kilétéről és az adatkezelés céljáról való tájékoztatására, valamint az azt célzó további tájékoztatásra, hogy biztosított legyen az érintett személyes adatainak tisztességes és átlátható kezelése, továbbá arra a tájékoztatásra, hogy az érintetteknek jogukban áll megerősítést és tájékoztatást kapni a róluk kezelt adatokról."

Látható, hogy az európai jogalkotó ez esetben a tájékoztatást, illetve a kommunikációt helyezi a középpontban az átláthatóság körvonalazásakor, abból kiindulva, hogy amennyiben ez teljeskörűen és jogszerűen megvalósításra kerül, az adatkezelés minden szakasza, mint folyamat átláthatósága is biztosított lesz. Ezek keretében az érthetőséget, hozzáférhetőséget, világos és közérthető nyelvezetet emeli ki, mintegy az átláthatóság részelemeiként, értelmezéseként.

A GDPR 12. cikke ettől részben eltérően előírja, hogy az adatkezelők kötelesek az érintettek számára „tömör, átlátható, érthető és könnyen hozzáférhető formában, világos és közérthető nyelven" nyújtani az adatkezelésre vonatkozó információkat. Ez a rendelkezés különösen fontos, mivel az átláthatóság az adatkezelők és az érintettek közötti bizalom alapja lehet,[30] azonban már itt is látható, hogy az

---

[26] Yordanka, Ivanova: The Role of the EU Fundamental Right to Data Protection in an Algorithmic and Big Data World, in: *Data Protection and Privacy, Volume 13: Data Protection and Artificial Intelligence* (szerk.: Hallinan, Dara – Leenes, Ronald – Gutwirth, Serge – De Hert, Paul), Oxford, Hart Publishing, 2021. http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3697089.

[27] BVerfGE 65, 1–71 (BvR 209/83, 15.12.1983).

[28] Hoofnagle, Chris J. – van der Sloot, Bart – Zuiderveen Borgesius, Frederik: The European Union General Data Protection Regulation: What it is and What it Means, *Information & Communications Technology Law,* 28 (2019) 1., 64–98. o.

[29] Abiteboul, Serge – Stoyanovich, Julia: Transparency, Fairness, Data Protection, Neutrality: Data Management Challenges in the Face of New Regulation, *Journal of Data and Information Quality,* 11 (2019) 3., 1–9. o. https://doi.org/10.1145/3310231.

[30] Felzmann, Heike – Villaronga, Eduard F. – Lutz, Christoph – Tamò-Larrieux, Aurelia: Transparency You

átláthatóság fogalmi elemei ingadoznak a preambulum és a cikkek között. A cikk megfogalmazását pusztán logikai és nyelvtani értelmezés szerint úgy lehet érteni, hogy egyrészt megköveteli az átlátható tájékoztatást, s e átláthatóság fogalmán kívül határozza meg az érthetőség, a könnyű hozzáférhetőség, a világos és közérthető nyelvezet követelményeit, holott az átláthatóság bevezetésben tárgyalt általános értelmezése és GDPR preambulumbekezdése sem ezt az értelmezést erősíti – legnagyobb valószínűség szerint a jogalkotó ehelyütt inkább kifejtette, részletezte az átlátható tájékoztatás követelményeit, mintsem elkülönítette azokat a fogalmi magtól. Ezt az értelmezést erősíti a GDPR 58. preambulumbekezdésébe foglalt gondolatok, miszerint az *„…átláthatóság elve megköveteli, hogy a nyilvánosságnak vagy az érintettnek nyújtott tájékoztatás tömör, könnyen hozzáférhető és könnyen érthető legyen, valamint hogy azt világos és közérthető nyelven fogalmazzák meg, …*". Ehelyütt azt is érdemes megjegyezni, hogy amíg a GDPR fogalomhasználatában alapelvként definiált fogalom végül kifejezetten jogi kötelezőerővel bíró követelményeket hoz létre, s akként kell értelmezni is, addig egyéb közjogi szabályozási területeken (pl. a tagállami közigazgatási jogban) az alapelvi jelleggel közölt átláthatóság nem mindig bír ekkora erejű jogi kötőerővel.[31]

Annak érdekében, hogy az adatvédelem területén érvényesülő átláthatósági fogalomrendszert még körültekintőbben járjuk körbe, célszerű megvizsgálni az Európai Adatvédelmi Testület iránymutatásait. Az EDPB számos iránymutatást adott ki, amelyek kapcsolódnak a GDPR átláthatósági követelményeinek részletezéséhez és alkalmazásának elősegítéséhez. Ezek között kiemelkedő jelentőséggel bír, az EDPB 2018-ban kiadott iránymutatása (amellyel átvette a korábbi 29. munkacsoport irányelveit), amely szerint az átláthatóság megköveteli, hogy az adatkezelők az érintettek számára világos, érthető és könnyen hozzáférhető információkat nyújtsanak, amelyek elkerülik a jogi zsargont és a bonyolult megfogalmazásokat.[32] Az iránymutatás hangsúlyozza, hogy az információknak pontosnak és naprakésznek kell lenniük, és azokat az érintettek számára könnyen hozzáférhető formában kell bemutatni, összhangban a fent már említett 58. preambulumbekezdésben meghatározottakkal. Ebben az értelmezésben előkerül az egyszerű, közérthető nyelvezet kérdése, amely egyszerűsíti, magyarázza, kézzel foghatóvá teszi az érintettek számára bonyolult jogi konstrukciókat is, olyan esetekben is, amikor az érintett gyermek vagy sebezhető csoportba tartozik. Ez az egyszerű nyelvezet és az érthetőség több tekintetben előkerül az átláthatóság szakirodalmi értelmezésében is,[33] és tanulmányunk további szabályozási területekre vonatkozó elemzési eredményei között is. Ami egyedinek tekinthető az EDPB értelmezésében, az ingyenesség kiemelése, amely bár kevésbé hangsúlyozott más jogterületeken, de általában benne rejlik a követelményrendszerben, nem expressis verbis elvárásként.

Can Trust: Transparency Requirements for Artificial Intelligence Between Legal Norms and Contextual Concerns, *Big Data & Society,* 6 (2019) 1., https://doi.org/10.1177/2053951719860542.

[31] Jashari, Murat – Pepaj, Islam: The Role of the Principle of Transparency and Accountability in Public Administration, *Acta Universitatis Danubius. Administratio,* 10 (2018) 1., 60–65. o.

[32] EDPB: *Guidelines on Transparency under Regulation 2016/679 (wp260rev.01).* 2018.

[33] Ződi, Zsolt: The Limits of Plain Legal Language: Understanding the Comprehensible Style in Law, *International Journal of Law in Context,* 15 (2019) 3., 246–262. o. https://doi.org/10.1017/S1744552316000239.

Az ingyenesség e tekintetben egy újabb peremfeltétel megléteként értelmezhető, amely a hozzáférhetőséget, elérhetőséget garantálja.[34]

Az iránymutatás külön kiemeli azt az követelményt, miszerint az adatkezelőknek különösen figyelniük kell az átláthatóság biztosítására az adatkezelési célok és jogalapok bemutatásakor. Az érintetteknek világosan érteniük kell, miért kezelik az adataikat, és milyen jogi alapja van ennek az adatkezelésnek. Az EDPB szerint az átláthatóság kulcsfontosságú az adatvédelmi jogban, mivel lehetővé teszi az érintettek számára, hogy hatékonyan gyakorolhassák jogaikat, és hogy az adatkezelők felelősségre vonhatók legyenek adatkezelési tevékenységeikért.[35] Ez szorosan összefügg az érintettek jogainak gyakorlásával. A GDPR számos jogot biztosít az érintettek számára, beleértve a hozzáférési jogot, a helyesbítési jogot, a törlési jogot („az elfeledtetéshez való jog"), az adatkezelés korlátozásának jogát, az adathordozhatósághoz való jogot és a tiltakozási jogot, azonban ezeknek a jogoknak a hatékony gyakorlása nagymértékben függ a tájékoztatás útján biztosított átláthatóságtól, mivel az érintettek csak akkor tudják érvényesíteni jogaikat, ha megfelelően tájékoztatva vannak az adatkezelési tevékenységekről.[36] Csak egy példán értelmezve, a hozzáférési jog gyakorlása során az érintetteknek joguk van tájékoztatást kapni arról, hogy személyes adataikat kezelik-e, és ha igen, akkor hozzáférést kérhetnek ezekhez az adatokhoz, valamint az adatkezelés céljairól, a kezelt adatok típusairól és a címzettekről, akik számára az adatokat továbbították vagy továbbítják. Az adatkezelőknek biztosítaniuk kell, hogy ezek az információk könnyen hozzáférhetőek és érthetőek legyenek az érintettek számára, ami hozzájárul az átláthatóság növeléséhez és az érintettek jogainak hatékony érvényesítéséhez.

Több tagállami adatvédelmi hatóság, így a magyar adatvédelmi hatóság (NAIH) is két- illetve többszintű tájékoztatási kötelezettségként értelmezi a fenti követelményeket, amely alapján az adatkezelés vonatkozásában az érintettek rendelkezésére kell bocsátani egy olyan tájékoztatást, amelyben a tájékoztatás teljes egésze megvalósul és ezek kivonataként olyan összefoglaló anyagot is, amely közérthetően bemutatja az adatkezelés legfontosabb körülményeit. Több esetben ennek kötelezettségét nem feltétlenül az átláthatóság, hanem a tisztességes eljárás alapelvére vezetik vissza,[37] amely összekapcsolódik az átláthatósághoz kapcsolódó adatvédelmi követelmények kifejtésével, szintén a 39. preambulumbekezdésre visszautalva ehelyütt. Mindezt erősíti a GDPR 60. preambulumbekezdése is, amely kimondja, hogy „*a tisztességes és átlátható adatkezelés elve megköveteli, hogy az érintett tájékoztatást kapjon az adatkezelés tényéről és céljairól.*" Ez az értelmezés ismét a tájékoztatási elemet emeli ki.

---

[34] EDPB: *Guidelines 03/2022 on Dark Patterns in Social Media Platform Interfaces: How to Recognise and Avoid Them.* 2022.

[35] EDPB: *Guidelines on Transparency under Regulation 2016/679 (wp260rev.01).* i.m.

[36] Mahieu, René LP – Ausloos, Jef: Harnessing the Collective Potential of GDPR Access Rights: Towards an Ecology of Transparency, *Internet Policy Review,* 3 (2020), 4. o.

[37] Binns, Reuben – Van Kleek, Max – Veale, Michael – Lyngs, Ulrik – Zhao, Jun – Shadbolt, Nigel: It's Reducing a Human Being to a Percentage: Perceptions of Justice in Algorithmic Decisions, in: *Proceedings of the 2018 CHI Conference on Human Factors in Computing Systems* (szerk.: Hamidi, Foad – Scheuerman, Morgan Klaus – Branham, Stacy M.), Montreal, Association for Computing Machinery, 2018, 1–14. o. https://doi.org/10.1145/3173574.3173951.

Fontos azonban kiemelni, hogy a GDPR 5. cikkének (1) a) pontja ennél messzebb megy: ez alapján a személyes adatok kezelését kell jogszerűen, tisztességesen és az érintett számára átlátható módon végezni. Ehelyütt hangsúlyosabbá válik az átláthatóság azon értelmezése, amely szerint az átláthatóság nem pusztán az átlátható módon megvalósított tájékoztatási kötelezettséggel lehet és kell azonosítani, hanem annak át kell hatnia az adatkezelés egészét, azaz az adatkezelés minden fázisának, műveletének az érintett számára értelmezhetőnek, s valamilyen szinten nyomonkövethetőnek maradnia, még akkor is, ha az adatkezelés során felhasznált technológia adottságai ezt korlátozzák. A technológiai fejlődés ugyanis folyamatosan új helyzeteket teremt az átláthatóság gyakorlati megvalósíthatósága terén. A 29. cikk szerinti adatvédelmi munkacsoport egyik, 2018-es iránymutatása alapján az adatkezelőknek különös figyelmet kell fordítaniuk az algoritmusok és az automatizált döntéshozatali rendszerek átláthatóságára, mivel ezek a technológiák gyakran bonyolultak és nehezen érthetőek az érintettek számára,[38] nem véletlenül nevezik őket gyakran „fekete dobozoknak".

Az algoritmusok átláthatósága ebben a tekintetben már régóta szakmai és tudományos vizsgálatok tárgyát képezi,[39] amely a használt adatok körének tisztázása mellett magában foglalhatja a döntési módszerek körvonalazását, sőt a döntési algoritmus harmadik fél általi tanúsítását is, hogy megakadályozzuk a szoftvermegoldások visszaélését. Az átláthatóság problémájának vizsgálata különösen fontos lehet, mivel a szabályozási erőfeszítések ellenére az információs egyenlőtlenségek az utóbbi időben jelentősen nőttek az érintettek kárára.[40] A jelen tanulmány kontextusában az algoritmikus döntéshozatalon alapuló helyzetekben jelentős esély van arra is, hogy a döntési mechanizmus pontos működését az érintettek nem is fogják ismerni, nem lesznek képesek átlátására (legalábbis részleteiben). A GDPR követelményei e tekintetben minden olyan profilalkotási folyamatra vonatkoznak, amelyek áruk vagy szolgáltatások uniós adatalanyoknak történő nyújtásával vagy viselkedésük uniós megfigyelésével kapcsolatosak, függetlenül az adatkezelő vagy adatfeldolgozó tevékenységi helyétől. A GDPR valójában két gyakran szorosan kapcsolódó, de nem feltétlenül egyidejűleg előforduló magatartást nevez meg szabályai között: a profilalkotást és az automatizált egyéni döntéshozatalt. E két jogi fogalom számos értelmezési kérdést vet fel átláthatósági szempontból is, amelyeket az alábbiakban áttekintünk. Ebben nagy segítséget nyújt a 29-es Adatvédelmi Munkacsoport WP251-es iránymutatása,

---

[38] Article 29 Data Protection Working Party: *Guidelines on Automated Individual Decision-Making and Profiling for the Purposes of Regulation 2016/679,* 2018.

[39] Wischmeyer, Thomas: Artificial Intelligence and Transparency: Opening the Black Box, in: *Regulating Artificial Intelligence* (szerk.: Wischmeyer, Thomas – Rademacher, Timo), Cham, Springer, 2020, 197–210.; Diakopoulos, Nicholas: Accountability, Transparency, and Algorithms, in: *The Oxford Handbook of Ethics of AI* (szerk.: Dubber, Markus D. - Pasquale, Frank – Das, Sunit), Oxford, Oxford University Press, 2020, 197–210. o.; Csatlós Erzsébet: Hungarian Administrative Processes in the Digital Age: An Attempt to a Comprehensive Examination, *Intersections,* 10 (2024) 1., 189–209. o. https://doi.org/10.17356/ieejsp.v10i1.1250.

[40] Kasy, Maximilian – Abebe, Rediet: Fairness, Equality, and Power in Algorithmic Decision-Making, in: *Proceedings of the 2021 ACM Conference on Fairness, Accountability, and Transparency* (szerk.: Elish, Madeleine Clare – Isaac, William – Zemel, Richard S.), New York, Association for Computing Machinery, 2021, 576–586. o. https://doi.org/10.1145/3442188.3445919.

amely a profilalkotás és az automatizált döntéshozatal szabályainak értelmezési kérdéseivel foglalkozik, és jó gyakorlatok példáit is bemutatja. E vélemény alapján az GDPR ide vonatkozó követelményeinek célja éppen az átláthatóság biztosítása. A vélemény az átláthatóság biztosításával kapcsolatban a fogalmi elemként emeli ki a megerősített tájékoztatást a profilalkotásról, illetve az automatizált döntéshozatalról, az ezek során alkalmazott logikáról és az alkalmazott módszertan jelentőségéről, lehetséges következményeiről. Ehelyütt láthatjuk, hogy a vélemény a tájékoztatási elem mellett kiemeli az adatkezelés egészét átható átláthatósági fogalom értelmezést.

A GDPR követelményei ezt az értelmezést erősítik, ehhez kapcsolódó intézkedési kötelezettségeket írnak elő az adatkezelő számára ilyen megoldások alkalmazása során. Az érintett jogainak, szabadságainak és jogos érdekeinek védelme érdekében tett intézkedések között értelmezhetőek az átláthatóságra irányuló intézkedések is, azonban a fogalmi elemzés szempontjából ezek már nem hoznak új elemet a vélemény értelmezésénél leírtakhoz képest. A profilalkotás és az automatizált döntéshozatal kérdésköre azonban átvezet minket a következő szabályozási területre, ugyanis árnyaltabb képet kaphatunk, ha ezt a szabályozást összevetjük a mesterséges intelligenciára vonatkozó európai szabályozás.

2. Átláthatóság a mesterséges intelligencia formálódó európai szabályozásban

Az európai adatvédelmi szabályozás fent vázolt logikája szerint az átláthatóság különös jelentőséggel merül fel az algoritmusok és az automatizált döntéshozatali rendszerek vonatkozásában.[41] E technológiai megoldások összetett adatkezelési folyamatokat valósítanak meg, amely sok esetben a technológia megalkotójának, üzemeltetőjének sem feltétlenül könnyen feltérképezhető, a black box hatás miatt.[42] Amennyiben ezek személyes adatokat is kezelnek, akkor a megoldás jogi megfelelőségének eléréséhez egyszerre kell megfelelni az átláthatóság fent már vázolt követelményrendszerének, és az algoritmikus döntéshozatalra vonatkozó egyéb szabályozásoknak, ha azok hatálya alá beletartozik a megoldás.

E témakörben formálódott meg az az új európai rendeleti szabályozás,[43] amely immár hatályba lépett követelményrendszerként szabályozza a mesterséges intelligencia jogszerű felhasználását.

E szabályozás erőteljesen involválja követelményeibe az átláthatóságot, ugyanis a szabályozás tárgyi hatályában szerepelteti, hogy a rendelet célja *„…harmonizált átláthatósági szabályok [létrehozása] a természetes személyekkel való interakcióra*

[41] Varošanec, Ida: On the Path to the Future: Mapping the Notion of Transparency in the EU Regulatory Framework for AI, *International Review of Law, Computers & Technology*, 36 (2022) 2., 95–117. o. https://doi.org/10.1080/13600869.2022.2060471.

[42] Pasquale, Frank: *The Black Box Society: The Secret Algorithms Behind Money and Information,* Cambridge, Harvard University Press, 2016. 6. o.

[43] Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2024/1689 rendelete a mesterséges intelligenciáról, valamint az (EU) 2022/2065 rendelet és az (EU) 2022/1925 rendelet módosításáról, továbbá a 2019/1937/EU irányelv és az (EU) 2021/1232 rendelet módosításáról (HL L 168., 2024.06.12., 1. o.).

szánt MI-rendszerek, az érzelemfelismerő rendszerek és a biometrikus kategorizálási rendszerek, valamint a kép-, audio- vagy videotartalom előállítására vagy manipulálására használt MI-rendszerek tekintetében; (1. cikk (d)).

Kifejezetten szükségesnek látja az európai jogalkotó e szabályok létrehozását, ahogy azt a 47. preambulumbekezdésben ki is fejti:

„(47) Annak az átláthatatlanságnak a kezelése érdekében, amely miatt egyes MI-rendszerek a természetes személyek számára érthetetlenek vagy túlságosan összetettek lehetnek, bizonyos fokú átláthatóságot kell előírni a nagy kockázatú MI-rendszerek tekintetében. A felhasználóknak képesnek kell lenniük arra, hogy értelmezzék és megfelelően használják a rendszer kimenetét. A nagy kockázatú MI-rendszereket ezért megfelelő dokumentációnak és használati utasításoknak kell kísérniük, és azoknak tömör és egyértelmű információkat kell tartalmazniuk, többek között adott esetben az alapvető jogokat és a megkülönböztetést érintő lehetséges kockázatokról."

Az átláthatósági szabályok központi magvát a IV. cím alatt határozza meg a rendelet, ebből fejthetjük vissza a rendelet átláthatóságra vonatkozó fogalomhasználatát. Azt ugyanis a rendelet nem határozza meg, csupán annyit ír elő (13. cikk (1) bek.), hogy működésüket úgy kell alakítani, hogy kellően átláthatóak legyenek ahhoz, hogy a felhasználók értelmezhessék a rendszer kimenetét és megfelelően használhassák azt, nagy kockázatú MI-rendszerek esetén.

E rendelkezésből több következtetést is levonhatunk: egyrészt az MI rendelet átláthatósági követelményeinek hatálya e tekintetben csak a nagy kockázatú MI-rendszerekre terjed ki, amelyek a Rendelet 6. cikk (1) bekezdésének, illetve a folyamatosan aktualizált III. mellékletben foglaltaknak megfelelnek.[44] E tekintetben tehát az átláthatóság nem feltétlenül lesz minden esetben követelmény MI-rendszerek alkalmazásánál, azzal szemben, hogy az adatvédelmi jog minden személyes adat kezelésével járó művelet esetén előírja e követelményeket.

Témánk szempontjából azonban sokkal fontosabb, hogy az átláthatóság jogszabályban értelmezett fogalmának tisztázása helyett e tekintetben a jogszabály az értelmezhetőség és a tájékoztatás minimumkövetelményeit társítja, amelyet (2)-(3) bekezdésben határoz meg. Ezekben részben az adatvédelmi jogban már felmerülő elemeket társít (felhasználók számára egyértelmű, hozzáférhető, érhető, tömör), de ezeken felül már a technológia adottságaira és a felmerülő problémákra vonatkozó követelményeket is hozzákapcsol. Mindezt egy olyan dokumentum (használati utasítás) létrehozásának kötelezettségével teszi, amelynek kötelezően előírt tartalmi elemeiben keverednek a szorosabb értelemben vett átláthatósági követelmények, amelyről már fent értekeztünk és egyéb tájékoztatási kötelezettségek. Ezekben egyszerre jelennek meg a jogi igényérvényesítést lehetővé tevő információk (meghatalmazott képviselő jogintézménye) és a rendszerre vonatkozó információk (rendeltetés, pontosság, stabilitás, kiberbiztonsági

[44] Haresamudram, Kashyap – Larsson, Stefan – Heintz, Fredrik: Three Levels of AI Transparency, *Computer*, 56 (2023) 2., 93–100. o. https://doi.org/10.1109/MC.2022.3213181. Csatlós Erzsébet: Prospective Implementation of AI for Enhancing European (In)security: Challenges in Reasoning of Automated Travel Authorization Decisions, *Computer Law & Security Review*, 54 (2024), https://doi.org/10.1016/j.clsr.2024.105995.

intézkedések, kockázatok, bemeneti adatok, emberi felügyelet, karbantartás), ezek közül azonban nem pontosan meghatározható, hogy melyek tartoznak az átláthatóság szűkebb értelembe vett megvalósításához, s melyek pusztán egyéb tájékoztatási kötelezettségek, ha egyáltalán értelmezhetőnek tekintjük ezek különállását, hiszen létezik olyan értelmezés is, miszerint minden tájékoztatási kötelezettség átláthatóságot növelő intézkedésként kell figyelembe venni. A különállással kapcsolatos dilemmát a cikk elnevezése is kifejezi, amikor az „Átláthatóság és a felhasználók tájékoztatása" kitételt alkalmazza.

Azt is rögzíteni kell ehelyütt, hogy a használati utasítás kötelező tartalmi elemei alapján a rendelet további követelményei is átláthatóságot növelő hatással bírhatnak,[45] s ezáltal a rendeletbe alkalmazott átláthatóság fogalmának alakításához is hozzájárulhatnak – kifejezetten az emberi felügyelet, a megfelelőség értékelés, a műszaki dokumentáció készítési kötelezettség – azonban ezek átláthatósághoz való kapcsolása a joganyagban nem történik meg expressis verbis, s a tudományos diskurzus terén is viták mutatkoznak a tekintetben,[46] hogy az egyes követelmények közül melyek rendelkeznek az átláthatóság szempontjából jelentős tartalommal, relevanciával.

3. Az átláthatóság értelmezése a platformszabályozásban

Tovább haladva vizsgálódásunk körében, az átláthatósági követelmények harmadik legfontosabb felmerülési helye a platformokra, alapvető platformszolgáltatásokra és a kapuőr szolgáltatásokra vonatkozó európai szabályanyag. Jelen cikk terjedelmi korlátai miatt ehelyütt több szűkítéssel végezzük el a fogalmi elemekre vonatkozó elemzést. Egyrészt a jelenlegi szabályozás központi magvát jelentő Digital Service Act és Digital Single Market Act követelményei alapján vizsgáljuk a fogalmi elemek megjelenését, használatát, másrészt e közben csak azokkal a követelményekkel foglalkozunk részletesebben, amelyek valóban eltérő vagy többlet tartalmat adnak a fogalom értelmezéséhez.

A 2022 októberében megjelent Digital Service Act (a továbbiakban: DSA),[47] újraszabályozta az e-kereskedelmi irányelv által meghatározott közvetítő szolgáltatók körét és kötelezettségeit, úgy, hogy ezek korábbi kategóriából elkülönítette a platformszolgáltatás egyes kategóriát – így az online platformszolgáltatás és az online keresőprogramok egyes alkategóriáit – s számukra a közvetítő szolgáltatók felelősségmentességét biztosító szabályozás helyett fogyasztói jogokat előtérbe helyező és átláthatóságot fokozó kötelezettségeket állapított meg.

E körben azonban a DSA eltérő utat követ, mint amit a GDPR-ban vagy az MI rendeletben láthattunk. Az átláthatóságot, akkor amikor az expressis verbis megjelenik a szabályozásban sokkal inkább egy szűkebb átláthatóságfogalomhoz

[45] Varošanec, i.m. 100-110. o.

[46] Busuioc, Madalina – Deirdre, Curtin – Marco, Almada: Reclaiming Transparency: Contesting the Logics of Secrecy within the AI Act, *European Law Open*, 2 (2023) 1., 79–105. o. https://doi.org/10.1017/elo.2022.47.

[47] Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2022/2065 rendelete a digitális szolgáltatásokról és az (EU) 2016/794 rendelet, valamint a (EU) 2019/1148 irányelv módosításáról (HL L 277., 2022.10.27., 1. o.).

kapcsolja, amely jelentéstételi kötelezettségben manifesztálódik.[48] Ezt arra hivatkozással lehet kijelenteni, hogy az összes közvetítő szolgáltató tekintetében a DSA 15. cikke, illetve az online platformot üzemeltető szolgáltatókra vonatkozó 24. cikk is jelentéstételi kötelezettségként ragadja meg az átláthatóság központi fogalmi elemét, s ezt a jelentéstartalmat erősíti a 49. preambulumbekezdés akkor, amikor kijelenti, hogy a „*megfelelő szintű átláthatóság és elszámoltathatóság biztosítása érdekében a közvetítő szolgáltatóknak – e rendelet harmonizált követelményeinek megfelelően – éves jelentést kell közzétenniük*". Ez a jelentéstétel azonban a szolgáltatás egészét érinti és nem a szolgáltatás használatában kibontakozó egyedi viszonylatokat, amelyekre a GDPR és az MI rendelet követelményei vonatkoznak. A jelentéstétel elsősorban a tartalommoderálási tevékenységhez és olyan információkhoz kapcsolódik, amelyekben eltérő jellemzőket mutatnak e szolgáltatók a hagyományos közvetítő szolgáltatásokhoz képest (pl. felfüggesztések száma, jogsértésekkel kapcsolatos hatósági joggyakorlat, belső panaszkezelési rendszer kihasználtsága, automatizált döntéshozatal működési logikája, stb.).

A szakirodalomban egyértelműen kimutatható egy olyan kritikai szakmai nézőpont, miszerint az átláthatóság ilyen szintű, jelentéstételre való szűkítése nem képes megvalósítani azokat a várakozásokat, amelyek valódi átláthatóságot hozhatnának a szolgáltatások körébe,[49] mert ahhoz arra lenne szükség, hogy minden egyedi szolgáltatásnyújtási folyamatban történjen közérthető, értelmezhető tájékoztatás, illetve a szolgáltatás egészét áthassa az átláthatóság a fenti fogalmi kifejtés szerint.[50] Miután jelen cikk célkitűzése alapján nem tekinthető elsődlegesnek ennek megítélése, így a fogalom értelmezésének oldaláról annyit tudunk megállapítani, hogy ugyan szabályozási szempontból logikus lehet ez a jogalkotói megoldás (bízva abba, hogy a szabályozások kölcsönösen kiegészítik egymást és elérik a várt jogalkotói célt), azonban az átláthatóság, mint jogi fogalom tisztaságát és értelmezhetőségét határozottan rontják. Eközben pedig egy éves szinten létrehozott, megkérdőjelezhetően ellenőrizhető és hatósági kontroll alatt tartható jelentés bizonyítottan nem fogja növelni a felhasználók átláthatóság érzetét,[51] ez sokkal inkább tevékenységük nyilvánosságához kapcsolódó megfelelési kötelezettségként azonosítható, s így távolabbi szálakon kapcsolódik az átláthatóság már feltárt jelentéstartalmi dimenzióihoz.

Az átláthatóság fogalmának alkalmazásához kapcsolódó körképet további követelmények árnyalja az, hogy egyfajta kockázatalapú megközelítést alkalmaz a szabályozás kialakítása: mind a szolgáltatást nyújtó vállalkozás mérete alapján, mind

---

[48] Maroni, Marta: „Mediated Transparency": The Digital Services Act and the Legitimisation of Platform Power, in: *Visible European Government* (szerk.: Hillebrandt, Maarten – Leino-Sandberg, Päivi – Koivisto, Ida), London, Routledge, 2023, 305–326. o.

[49] Ződi Zsolt: Átláthatósági és indokolási követelmények az európai platformjogban, *In Medias Res,* 12 (2023) 2., 5–24. o. https://doi.org/10.59851/imr.12.2.1.

[50] G'Sell, Florence: The Digital Services Act (DSA): A General Assessment, in: *Content Regulation in the European Union – The Digital Services Act* (szerk.: Angelopoulos, Christina), Trier, TRIER Studies on Digital Law, 2023, 1–15. o. https://doi.org/10.2139/ssrn.4403433.

[51] Lupiáñez-Villanueva, Francisco – Gaskell, George – Tornese, Pietro – Vila, Jose – Gómez, Yolanda – Allen, Anthony – Veltri, Giuseppe – Codagnone, Cristiano: *Behavioural Study on the Transparency of Online Platforms*, Luxembourg, Publications Office of the European Union, 2018. 5–8. o.

pedig a nyújtott szolgáltatás egyedi jellemzői alapján. A DSA 15. cikk (2) bekezdése alapján azok a közvetítő szolgáltatók, amelyek a 2003/361/EK ajánlásban meghatározott mikro- vagy kisvállalkozásnak minősülnek, és nem minősülnek a DSA 33. cikkének értelmében vett online óriásplatformnak, nem kötelesek átláthatósági jelentést létrehozni. A szabályozás ezirányú differenciálása jól igazolható jogalkotói célkitűzés a túlszabályozás és a szabályozás lehetséges innovációhűtő hatásainak mérséklésére, azonban átláthatósági szempontból következményekkel járhat. Mindaz, hogy mikro- vagy kisvállalkozás üzemeltet egy adott közvetítő szolgáltatást még nem jelenti azt, hogy e szolgáltatás ne lehetne összetettebb, vagy kevésbé átlátható, mint egy nagy- vagy globális vállalkozás által üzemeltetett.

Az is megállapítható, hogy a szabályozásban eltérő átláthatósági kötelezettségek bontakoznak ki az online hirdetések és az ajánlórendszerek vonatkozásában. Az ajánlórendszerek vonatkozásában a DSA hasonló fogalmi elemeket alakít ki (27. cikk (1)), mint amelyet korábban a GDPR vonatkozásában már azonosíthattunk, a világos és közérhető nyelvezetet, amelynek a rájuk vonatkozó szerződési feltételekben, ÁSZF-kben kell tükröződniük, s amely az ajánlórendszer fő paramétereire és ezek módosítási, befolyásolási lehetőségeire vonatkoznak. Ebben megjelenik az a már tárgyalt követelmény is, hogy érthetővé, követhetővé tegye a szolgáltatás lényegét, megvalósítását.

Az online hirdetési rendszerek átláthatóságára vonatkozó rendelkezések azonban merőben más irányból közelítenek: itt az átláthatóságot eredményező tényezőként egy adattárház és ennek lekérdezését lehetővé tevő eszköz meglétét azonosítja a jogalkotó, amely lehetővé teszik az adatok értelmezését, kutatását. Ez az adattárház számos fontos tényezőt tartalmaz a jogszabály követelményei alapján, például a hirdetési folyamat jellemzőit, kereskedelmi tájékoztatásokat, amely értelmezhető, jobban nyomonkövethetővé tehetik a folyamatot. Az átláthatóságot e tekintetben a hirdetési rendszerek mögött működő algoritmusok kutathatósága, az összefüggések feltárása adja a jogalkotó értelmezésében.[52]

A DSA fenti követelményein túl egyértelműen azonosítható, hogy a rendelet számos esetben átláthatósághoz részben kapcsolódó témaköröket szabályoz, de ezekhez nem rendeli hozzá az átláthatóság fogalmát, más jellegű követelményként azonosítja, vagy nem hozza összefüggésbe a már tárgyalt összefüggésekkel.

A DMA a DSA szabályozásához képest szűkszavúan érinti az átláthatóság témakörét,[53] s azt is sajátos logika szerint. A DMA átláthatóság fogalmának központi elemeit nem is a jogi kötőerővel bíró cikkek között, sokkal inkább az ezek értelmezését, keretét adó preambulumbekezdésekben találjuk. A 45. és az 58. preambulumbekezdés az online hirdetési szolgáltatásokat nyújtó kapuőr szolgáltatások tekintetében ismét az átláthatóság tájékoztatási eleme kerül a

[52] Kaushal, Rishabh – van de Kerkhof, Jacob – Goanta, Catalina – Spanakis, Gerasimos – Iamnitchi, Adriana: Automated Transparency: A Legal and Empirical Analysis of the Digital Services Act Transparency Database, in: *Proceedings of the 2024 ACM Conference on Fairness, Accountability, and Transparency* (szerk.: Baeza-Yates, Ricardo – Steibel, Fabro – Young, Meg) New York, Association for Computing Machinery, 2024. 1121–1132. o. https://doi.org/10.1145/3630106.3658960.

[53] Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2022/1925 rendelete a digitális ágazatban működő kapuőrök tisztességes és versenyképes piacairól, valamint az (EU) 2019/1937 irányelv módosításáról (HL L 265., 2022.10.12., 1. o.)

fókuszba: díjmentes, kérésre történő tájékoztatásként közelíti meg. A későbbiekben sem általánosságban említi az átláthatóság követelményét a rendelet, hanem folytatódik a speciális tevékenységekhez és szolgáltatáselemekhez való kapcsolása, így az alapvető platformszolgáltatáson történő rangsorolás és az ahhoz kapcsolódó indexelés és keresőrobotos feltérképezésére vonatkozó feltételek átláthatósága, illetve a GDPR elemzésekor már említett profilalkotás vonatkozásában, azonban újabb fogalmi elemeket nem hoz, csupán annyival egészíti ki, hogy a kapuőröknek független szervezet által auditált leírást kell adniuk legalább arról, hogy milyen alapon végzik a profilalkotást, amely erősítheti a felhasználók, érintettek bizalmát az elkülönült értékelés, auditálás megléte miatt, de egyben kockázatok is ébreszt a valóban független értékelés biztosításának oldalán.[54] (Laux, Wachter and Mittelstadt 2021).

Az átláthatóság expressis verbis jelleggel csak a kapuőr vállalkozások Bizottság felé benyújtandó jelentéséhez kapcsolódóan jelenik meg (DMA 11. cikk),[55] de ott sem részletezi a jogalkotó, mit is ért az alatt, hogy átlátható módon kell ismertetni a megfelelés érdekében tett intézkedéseket.

Hasonlóan a DSA szabályozásához, azonosítható, hogy a DMA rendelet is szabályoz az átláthatósághoz részben kapcsolódó témaköröket, de ezeket ez esetben sem rendeli hozzá az átláthatóság fogalmához, nem válik lehatárolhatóvá új fogalmi elem.

4. Következtetések

A három terület európai szabályozásából jól kiolvasható egy szabályozási trend az átláthatóság vonatkozásában. A történeti vonatkozásokat is megfigyelve megállapítható, az átláthatóság vonatkozásában elvárásból haladunk a követelmények irányába, a korábbi kiáltvány, politikai színezetű tartalommal rendelkező átláthatósági várakozásokból az olyan követelmények irányába, amelyek konkrét jogi kötőerővel is bírnak. E folyamatban azonban látszólag nem történt meg az a letisztulási folyamat, amely alapján az átláthatóság korábbi, politikailag is értelmezhető elvárásrendszeréből a jogalkotó leválogatta volna azokat a fogalmi elemeket, amelyeket az átláthatósághoz, mint jogi fogalomhoz rendelt volna.

Ezt jól mutatja az is, hogy az átláthatóság fogalma nem, vagy csak közvetve meghatározott a vizsgált normákban – nincs jogszabályi értelmezése (nem csak a technológiai jog területén), s ez teret ad annak, hogy bizonytalan jogi tartalommal töltse fel a jogalkotó. Ennek egyenes következménye az, hogy jogi normánként eltérő követelményrendszer kerül megállapításra, amelyek az átláthatósághoz kapcsolódnak. Ez ingadozásokat eredményez, a megvizsgált szabályozások, hol a tájékoztatásra, annak érthetőségére, hozzáférhetőségére, egyszerű nyelvezetére,

[54] Laux, Johann – Wachter, Sandra – Mittelstadt, Brent: Taming the Few: Platform Regulation, Independent Audits, and the Risks of Capture Created by the DMA and DSA, *Computer Law & Security Review,* 43 (2021), https://doi.org/10.1016/j.clsr.2021.105613.

[55] Összhangban a Bizottság általános és platformszabályozásból eredő hatásköreivel. Az általános hatáskörökről ld. Torma András: Az európai közigazgatás főszereplője: az Európai Bizottság, *KözigazgatásTudomány*, 3 (2023) 2., 47–48. o. https://doi.org/10.54200/kt.v3i2.62.

ingyenességére helyezték a fókuszt, míg máshol a technológiai megoldás érthetőségére, a működésének nyomonkövethetőségére, a létrehozott döntések értelmezhetőségére. Önmagában ezzel nem merülne fel különösebb aggály, de az európai jogalkotó rendre ezeket egyetlen, ingadozó tartalmú átláthatósági követelmény alá vonja össze. Eközben pedig rendre tautologikus megoldásokat alkalmaz a normák szövegében: átláthatósági kötelezettségek alatt több esetben azt írják elő az irányadó normák, hogy az adott technológia, megoldás vagy a rá vonatkozó tájékoztatás legyen átlátható, de nem vagy nem pontosan határozzák meg, hogy az ezeknek való megfelelőség milyen kritériumok teljesítése esetén valósítható meg teljeskörűen, csak általános meghatározásokat alkalmaznak (tömörség, érthetőség, egyértelműség), amely kockázatot jelenthet a szolgáltatók, üzemeltetők számára a gyakorlati megvalósítás során. Az objektív mérce hiánya oda is elvezethet, hogy egy, az érintett rendeletek személyi hatálya alá tartozó, szolgáltatás nyújtó jogalany jogkövető magatartás esetén sem lehet biztos abban, hogy teljességgel megfelel a követelményeknek. Márpedig objektív mércét nehéz felállítani. Az átláthatóság értelmezésébe mindig benne foglaltatik ugyanis a szubjektum, mint tényező, s ez az átláthatóság alanyára vezethető vissza. A felhasználók, érintettek köre olyan széles lehet egy-egy szolgáltatás tekintetében, hogy önmagában szabályozási kérdésként merül fel, hogy miként lehet e széles kör számára egyöntetűen értelmezhetővé, érthetővé, nyomon követhetővé tenni azt, s ez jól kicsúcsosodik a tájékoztatási kötelezettség valódi teljesítésének nehézségeiben. A jogalkotó e nehéz alkalmazási feltételrendszeren azzal javíthatna, ha értelmezés útján pontosítaná az átláthatóságnak azt a dimenzióját, amelyet megkövetel. Ennek első jelei jól megjelennek a DSA szabályozásában, ahol a jogalkotó úgy döntött, hogy egy jelentéstételi kötelezettségben fogalmazza meg a legfőbb követelményeket, erre kihegyezve az átláthatóság fogalomköréből a követelményeket. Meg kell azonban jegyezni, hogy mind a négy megvizsgált rendelet tekintetében megállapítható, hogy a norma nem felel meg a fogalmi pontosság követelményének amiatt, hogy úgy alkalmaznak egy összetett fogalmat, hogy nem megfelelően szűkítik le sem az értelmezésben, sem a normatív tartalmú szövegzetben.

5. Összegzés

Az európai szabályozás, annak különösen a technológiai fejlődéssel foglalkozó része impozáns célokat tűzött ki, amelyekkel orvosolni kívánja azokat a kockázatokat és veszélyeket, amelyek e technológiai megoldások tömeges alkalmazása jelent. E célok között egyértelműen fontos helyet kap az a törekvés, amellyel a digitális tér átláthatóságát kívánja megteremteni – ennek megfelelően az átláthatósághoz kapcsolódó követelmények megjelennek minden fontosabb, technológiai jogi területet érintő szabályozásban. Kiemelten azokban, amelyet jelen cikkben a vizsgálat tárgyául jártunk körbe. Összefoglalóan azonban megállapítható, hogy a szabályanyag, amely az átláthatóság megteremtését várja az adatkezelőktől, szolgáltatóktól nem éppen átlátható saját szabályozását tekintve. Az átláthatóság komplex fogalmi rendszeréből ugyanis a vizsgált szabályozások önkényesen, további

indoklás nélkül egy-egy elemet ragadnak meg szabályozásukba, és elhanyagolják annak tisztázását, pontosan mit is értenek átláthatóság alatt, milyen fogalmi elemeket rendelnek hozzá, s ezekből miként szűrik le végül a jogi kötelezőerővel bíró követelményeket. Annak érdekében, hogy az európai – egyébként sok tekintetben egyedülálló és a modern technológiai vívmányokra az európai polgárok jogainak védelme szempontjából reagáló – szabályozás ne okozz jelentős versenyhátrányt az európai piacra dolgozó szolgáltatóknak, ne váljon innovációhűtő hatásúvá, további fogalmi pontosításra lenne szükség, amely egyértelműen meghatározná az egyes joganyagok milyen fogalmi elemeket, s hozzájuk társuló megfelelési kötelezettségeket rendelnek hozzá.

A fogalmi pontosítás önmagában átláthatóságot növelő hatással bírna, segítené a szolgáltatók munkáját, azzal, hogy pontosabb megfelelési kötelezettségeket állít a szolgáltatók elé, amely könnyebben megvalósítható és számonkérhető egyben. A pontosítást éppen az átláthatóság szubjektív eleme nehezíti meg: az átláthatóság hagyományos értelmezéséből kiindulva az mindig függésben lesz az átláthatóság alanyától. Ennek ellenére is elképzelhető a fogalmi elemek jobb körülhatárolása: egy-egy joganyag saját készletet alakíthat ki a fogalmi elemek köréből, jobban körbehatárolva azt, amely segítené a szabályanyagban is a fogalom precíz használatát és az értelmezési problémák elkerülését.

Irodalomjegyzék

- Abiteboul, Serge – Stoyanovich, Julia: Transparency, Fairness, Data Protection, Neutrality: Data Management Challenges in the Face of New Regulation, *Journal of Data and Information Quality,* 11 (2019) 3., 1–9. o. https://doi.org/10.1145/3310231.
- Ball, Carolyn: "What is Transparency?", *Public Integrity,* 11 (2009) 4., 293–308. o. https://doi.org/10.2753/PIN1099-9922110400.
- Bertot, Carlo J. – Jaeger, Paul T. – Grimes, Justin M: Promoting Transparency and Accountability Through ICTs, Social Media, and Collaborative e-Government, *Transforming Government: People, Process and Policy,* 6 (2012) 1., 78–85. o. https://doi.org/10.1108/17506161211214831.
- Binns, Reuben – Van Kleek, Max – Veale, Michael – Lyngs, Ulrik – Zhao, Jun – Shadbolt, Nigel: It's Reducing a Human Being to a Percentage: Perceptions of Justice in Algorithmic Decisions, in: *Proceedings of the 2018 CHI Conference on Human Factors in Computing Systems* (szerk.: Hamidi, Foad – Scheuerman, Morgan Klaus – Branham, Stacy M.), Montreal, Association for Computing Machinery, 2018, 1–14. o. https://doi.org/10.1145/3173574.3173951.
- Bovens, Mark: Analysing and Assessing Accountability: A Conceptual Framework, *European Law Journal,* 13 (2007) 4., 447–468. o. https://doi.org/10.1111/j.1468-0386.2007.00378.x.
- Busuioc, Madalina – Deirdre, Curtin – Marco, Almada: Reclaiming Transparency: Contesting the Logics of Secrecy within the AI Act, *European Law Open,* 2 (2023) 1., 79–105. o. https://doi.org/10.1017/elo.2022.47.

- Christensen, Tom – Per, Lægreid: *The Ashgate Research Companion to New Public Management*, Burlington, Ashgate Publishing, 2011, 17-20. o.
- Csatlós Erzsébet: Hungarian Administrative Processes in the Digital Age: An Attempt to a Comprehensive Examination, *Intersections,* 10 (2024) 1., 189–209. o. https://doi.org/10.17356/ieejsp.v10i1.1250.
- Csatlós Erzsébet: Prospective Implementation of AI for Enhancing European (In)security: Challenges in Reasoning of Automated Travel Authorization Decisions, *Computer Law & Security Review,* 54 (2024), https://doi.org/10.1016/j.clsr.2024.105995.
- De Hert, Paul – Gutwirth, Serge: Privacy, Data Protection and Law Enforcement. Opacity of the Individual and Transparency of Power, in: *Privacy and the Criminal Law* (szerk.: Claes, Erik – Duff, Antony – Gutwirth, Serge), Dordrecht, Springer, 2006, 61–104. o.
- Diakopoulos, Nicholas: Accountability, Transparency, and Algorithms, in: *The Oxford Handbook of Ethics of AI* (szerk.: Dubber, Markus D. – Pasquale, Frank – Sunit, Das), Oxford, Oxford University Press, 2020, 197–210. o.
- Dubnick, Mel J.: Clarifying Accountability: An Ethical Theory Framework, in: *Public Sector Ethics: Finding and Implementing Values* (szerk.: Sampford, Charles – Preston, Noel), London, Routledge, 1998. 68–72. o.
- Felzmann, Heike – Villaronga, Eduard F. – Lutz, Christoph – Tamò-Larrieux, Aurelia: Transparency You Can Trust: Transparency Requirements for Artificial Intelligence Between Legal Norms and Contextual Concerns, *Big Data & Society,* 6 (2019) 1., https://doi.org/10.1177/2053951719860542.
- G'Sell, Florence: The Digital Services Act (DSA): A General Assessment in: *Content Regulation in the European Union – The Digital Services Act* (szerk.: Angelopoulos, Christina) Trier, TRIER Studies on Digital Law, 2023. 1–15. o. https://doi.org/10.2139/ssrn.4403433.
- Goodin, Robert – Bovens, Mark – Schillemans, Thomas: Public Accountability in: *The Oxford Handbook of Public Accountability* (szerk.: Goodin, Robert – Bovens, Mark – Schillemans, Thomas), Oxford, Oxford University Press, 2014, 2–3. o.
- Hackett, Ciara – Moffett, Luke: Mapping the Public/Private-Law Divide: A Hybrid Approach to Corporate Accountability, *International Journal of Law in Context,* 12 (2016) 3., 312–336. o. https://doi.org/10.1017/S1744552316000239.
- Handlin, Amy (szerk.): *Dirty Deals?: An Encyclopedia of Lobbying, Political Influence, and Corruption*, Santa Barbara, Bloomsbury Publishing USA, 2014.
- Haresamudram, Kashyap – Larsson, Stefan – Heintz, Fredrik: Three Levels of AI Transparency, *Computer,* 56 (2023) 2., 93–100. o. https://doi.org/10.1109/MC.2022.3213181.
- Heimburg, Vincent – Wiesche, Manuel: Digital Platform Regulation: Opportunities for Information Systems Research, *Internet Research,* 33 (2023) 7., 72–85. o. https://doi.org/10.1108/INTR-05-2022-0321.
- Hoofnagle, Chris J. – van der Sloot, Bart: Frederik Zuiderveen Borgesius: The European Union General Data Protection Regulation: What it is and What it Means, *Information & Communications Technology Law,* 28 (2019) 1., 64–98. o.

- Ivanova, Yordanka: The Role of the EU Fundamental Right to Data Protection in an Algorithmic and Big Data World in: *Data Protection and Privacy, Volume 13: Data Protection and Artificial Intelligence* (szerk.: Hallinan, Dara - Leenes, Ronald – Gutwirth, Serge – De Hert, Paul), Oxford, Hart Publishing, 2021, http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3697089.
- Jashari, Murat – Pepaj, Islam: The Role of the Principle of Transparency and Accountability in Public Administration, *Acta Universitatis Danubius. Administratio,* 10 (2018) 1., 60–65. o.
- Johnston, Michael: *Good Governance: Rule of Law, Transparency, and Accountability*, New York, United Nations Public Administration Network, 2016, 5–10. o.
- Kasy, Maximilian – Rediet, Abebe: Fairness, Equality, and Power in Algorithmic Decision-Making, in: *Proceedings of the 2021 ACM Conference on Fairness, Accountability, and Transparency* (szerk.: Elish, Madeleine Clare – Isaac, William – Zemel, Richard S.), New York, Association for Computing Machinery, 2021, 576–586. o. https://doi.org/10.1145/3442188.3445919.
- Kaushal, Rishabh – van de Kerkhof, Jacob – Goanta, Catalina – Spanakis, Gerasimos – Iamnitchi, Adriana: Automated Transparency: A Legal and Empirical Analysis of the Digital Services Act Transparency Database, in: *Proceedings of the 2024 ACM Conference on Fairness, Accountability, and Transparency* (szerk.: Baeza-Yates, Ricardo – Steibel, Fabro – Young, Meg) New York, Association for Computing Machinery, 2024. 1121–1132. o. https://doi.org/10.1145/3630106.3658960.
- Keping, Yu: Governance and Good Governance: A New Framework for Political Analysis. *Fudan Journal of the Humanities and Social Sciences*, 11 (2018) 1., 1–8. o.
- Klein Tamás: Platform Regulation and the Protection of Fundamental Rights, *Symbolon - Revista de Stiințe Teatrale,* 25 (2024), 2., 18–22. o.
- Korff, Douwe – Wagner, Ben – Powles, Julia – Avila, Renata – Buermeyer, Ulf: Boundaries of Law, *Exploring Transparency, Accountability, and Oversight of Government Surveillance Regimes*, Cambridge, University of Cambridge Faculty of Law Research Paper, 2017, 5-10. o.
- Laux, Johann – Wachter, Sandra – Mittelstadt, Brent: Taming the Few: Platform Regulation, Independent Audits, and the Risks of Capture Created by the DMA and DSA, *Computer Law & Security Review,* 43 (2021), https://doi.org/10.1016/j.clsr.2021.105613.
- Lupiáñez-Villanueva, Francisco – Gaskell, George – Tornese, Pietro – Vila, Jose – Gómez, Yolanda – Allen, Anthony – Veltri, Giuseppe – Codagnone, Cristiano: *Behavioural Study on the Transparency of Online Platforms,* Luxembourg, Publications Office of the European Union, 2018.
- Mak, Vanessa: The Platform Economy: Regulatory Instruments, in: *Legal Pluralism in European Contract Law* (szerk.: Mak, Vanessa), Oxford, Oxford Studies in European Law, 2020.
- Maroni, Marta: „Mediated Transparency": The Digital Services Act and the Legitimisation of Platform Power, in: *Visible European Government* (szerk.:

Hillebrandt, Maarten – Leino-Sandberg, Päivi – Koivisto, Ida), London, Routledge, 2023, 305–326. o.
- Mashaw, Jerry L.: Accountability and Institutional Design: Some Thoughts on the Grammar of Governance, in: *Public Accountability: Designs, Dilemmas and Experiences* (szerk.: Dowdle, Michael W.), Cambridge, Cambridge University Press, 2006, 120–150. o.
- McNally, Robert E.: The Ninety-Five Theses of Martin Luther: 1517–1967, *Theological Studies,* 28 (1967), 3., 439–480. o. https://doi.org/10.1177/004056396702800301.
- Meijer, Albert.: Government Transparency in Historical Perspective: From the Ancient Regime to Open Data in the Netherlands, *International Journal of Public Administration,* 38 (2015) 3., 192–193. o. https://doi.org/10.1080/01900692.2014.934837.
- Pasquale, Frank: *The Black Box Society: The Secret Algorithms Behind Money and Information,* Cambridge, Harvard University Press, 2016.
- Pots, Roel: *Cultuur, Koningen en Democraten: Overheid en Cultuur in Nederland,* Nijmegen, SUN, 2000, 20-45. o.
- René, Mahieu LP – Ausloos, Jef: Harnessing the Collective Potential of GDPR Access Rights: Towards an Ecology of Transparency, *Internet Policy Review,* 3 (2020), 4.
- Torma András: Az európai közigazgatás főszereplője: az Európai Bizottság, *KözigazgatásTudomány*, 3 (2023) 2., 35–56. o. https://doi.org/10.54200/kt.v3i2.62.
- Torma András: Public Administration Tasks and Reforms in Hungary: Responses to Challenges of the Information Society, *Curentul Juridic,* 91 (2022) 4., 35–48. o.
- Van de Sande, Adje: Vaderland in Wording. Een Halve Eeuw Nederlandse Geschiedenis in Vogelvlucht, in: *Het Ontstaan van het Moderne Nederland: Staats- en Natievorming tussen 1780 en 1830*, (szerk.: Fritschy, Wantje, Johan Gerhard Toebes), Nijmegen, SUN, 1996, 63–75. o.
- Varošanec, Ida: On the Path to the Future: Mapping the Notion of Transparency in the EU Regulatory Framework for AI, *International Review of Law, Computers & Technology,* 36 (2022) 2., 95–117. o. https://doi.org/10.1080/13600869.2022.2060471.
- Veale, Michael – Borgesius, Frederik Zuiderveen: Adtech and Real-Time Bidding under European Data Protection Law, *German Law Journal,* 23 (2022) 2., 226–256. o.
- Warner, Michael: *The Letters of the Republic: Publication and the Public Sphere in Eighteenth-Century America,* Cambridge, Harvard University Press, 2009.
- Warwick, Funnell: The Reason Why: The English Constitution and the Latent Promise of Liberty in the History of Accounting, *Accounting, Business & Financial History,* 17 (2007) 2., 265–270. o. https://doi.org/10.1080/09585200701376618.

- Weiss, Friedl – Steiner, Silke: Transparency as an Element of Good Governance in the Practice of the EU and the WTO: Overview and Comparison, *Fordham International Law Journal,* 30 (2006), 5., 1545–1547. o.
- Weiss, Thomas G.: Governance, Good Governance and Global Governance: Conceptual and Actual Challenges, *Third World Quarterly,* 21 (2000), 5., 795–800. o. https://doi.org/10.1080/713701075.
- Wischmeyer, Thomas.: Artificial Intelligence and Transparency: Opening the Black Box, in: *Regulating Artificial Intelligence* (szerk.: Wischmeyer, Thomas – Rademacher, Timo), Cham, Springer, 2020. 197–210.
- Ződi Zsolt: Átláthatósági és indokolási követelmények az európai platformjogban, *In Medias Res,* 12 (2023) 2., 5–24. o. https://doi.org/10.59851/imr.12.2.1.
- Ződi Zsolt: The Limits of Plain Legal Language: Understanding the Comprehensible Style in Law, *International Journal of Law in Context,* 15 (2019) 3., 246–262. o. https://doi.org/10.1017/S1744552316000239.